

VOORWOORD

De jaren tachtig. Een decennium waarin alles net iets feller, groter en harder leek. De neonreclames flitsten boven de straten, de kapsels werden steeds hoger, en de schoudervullingen groeiden met elk jaar verder uit. Walkmans op de heup, kapotte cassettebandjes die eindelijk moesten worden opgerold met een potlood, en computers die je pas mocht aanraken als je vader had uitgelegd hoe je een floppydisk correct verwijdt. Op zaterdagavond zat je met een bak chips voor de buis, *Star Wars* keek je op vhs en Michael Jacksons *Thriller* was op elk feestje te horen – op standje oorverdovend.

Het was een tijd waarin je nog kon verdwijnen zonder een digitaal spoor achter te laten. Je moeder wist alleen waar je was als je op tijd thuiskwam voor het avondeten. Wilde je iemand spreken, dan had je pech als diegene niet thuis was – je liet een boodschap achter op een cassettebandje in een ouderwetse antwoordapparaatstem. Het idee van overal en altijd bereikbaar

zijn? Onvoorstelbaar. Als je werd gebeld en je was niet thuis, dan gebeurde er... niets.

Criminaliteit speelde zich af in een wereld zonder DNA-databanken, zonder 24/7 cameratoezicht en zonder smartphones die je exacte locatie konden bepalen. Een tijd waarin moordenaars soms jaren vrij rondliepen omdat een sigarettenpeuk op een plaats delict nog geen bruikbaar bewijsstuk was. Het was het decennium waarin de Zodiac Killer ophield met schrijven, waarin Ted Bundy zijn laatste daden pleegde en waarin forensisch onderzoek zich langzaamaan begon te ontwikkelen tot iets dat daadwerkelijk een zaak kon breken. Maar voor veel slachtoffers kwam die vooruitgang te laat.

Tegelijkertijd was er een opwindende naïviteit in de samenleving. Kinderen speelden op straat zonder toezicht, vreemden namen elkaar nog zonder argwaan mee in de auto, en liften was een geaccepteerde manier om ergens te komen – een gedachte die nu met terugwerkende kracht de rillingen bezorgt. Het was een decennium vol energie, met een economische opmars die velen hoop gaf, maar waarin de duisternis nooit ver weg was. De jaren tachtig waren een tijdperk van grootse daden en brute misdaden, van iconische cultuur en verontrustende mysteries. Dit boek duikt in dat spanningsveld – in de onopgeloste raadsels, de gruwelijke ontdekkingen en de momenten waarop gerechtigheid ofwel triomfeerde, ofwel ongrijpbaar bleef.

Maar onder die laag van schoudervullingen, synthesizerhits en optimisme schuilde een andere realiteit. De jaren tachtig waren niet alleen het tijdperk van vooruit-

gang en popcultuur, maar ook een tijd waarin moorden zich voltrokken in een wereld die minder zichtbaar en minder verbonden was dan nu.

De duisternis manifesteerde zich op onverwachte plekken. In vervallen motels en rokerige bars, op afgelegen landwegen waar lifters spoorloos verdwenen, of in stille buitenwijken waar de burens elkaar over de haag vriendelijk groetten, terwijl achter gesloten deuren de meest gruwelijke misdaden plaatsvonden. Politieonderzoek moest het doen zonder camerabeelden, zonder mobiele telefoons die iemand naar een exacte locatie konden traceren. Verdachten verdwenen simpelweg uit beeld, spoorwerk werd vertraagd door bureaucratie en forensisch bewijs was zelden doorslaggevend. Het betekende dat sommigen decennia uit handen van justitie bleven, terwijl anderen de dans volledig ontsprongen. Wat in een andere tijd wellicht binnen dagen zou zijn opgelost, bleef toen soms jarenlang een mysterie.

Het was een tijd waarin verdwijningszaken soms letterlijk in het niets oplosten. Zonder mobiele telefoons om iemands laatste locatie te verifiëren en zonder constante camerabewaking in steden, kon iemand simpelweg van de aardbodem verdwijnen. Zelfs tijdens een gewone werkdag wist eigenlijk niemand waar je precies was, tenzij je zelf belde vanaf een munttelefoon of thuis op tijd aanschoof voor het avondeten. Je kon iemand uitzwaaien in de ochtend en pas dagen later beseffen dat ze nooit waren aangekomen waar ze moesten zijn.

De politie moest het doen met mondelinge getuigenissen, nattevingerwerk en lijsten met telefoonregistraties die niets zeiden over exacte locaties. DNA-analyse was in opkomst, maar nog verre van waterdicht – het

duurde weken, soms maanden voordat een match werd gevonden, als die al bestond.

Forensisch onderzoek maakte in de jaren tachtig een cruciale, maar nog trage ontwikkeling door. Sporenonderzoek bestond uit vingerafdrukken, bloedgroepstesten en microscopische vezelanalyse, en misdadzaken draaiden vaak om toevallige getuigenissen en bekentenissen. Maar in een laboratorium in Leicester, Engeland, gebeurde iets dat de opsporing voor altijd zou veranderen. In 1984 ontdekte geneticus Alec Jeffreys dat ieders DNA een uniek patroon had – een soort genetische vingerafdruk. Het klonk als sciencefiction, maar binnen twee jaar werd deze techniek voor het eerst gebruikt om een moordenaar te ontmaskeren én een onschuldige vrij te pleiten.

Toch bleef DNA-onderzoek in de jaren tachtig een omslachtig en kostbaar proces. Er waren grote hoeveelheden bloed of weefsel nodig om überhaupt iets te kunnen analyseren, en de techniek was zo complex dat maar een handjevol laboratoria ermee kon werken. DNA-profielen konden nog niet systematisch worden opgeslagen en vergeleken zoals nu, waardoor de meeste politieonderzoeken het moesten stellen zonder deze revolutionaire methode. Verdachten verdwenen uit beeld bij gebrek aan sluitend bewijs, en gerechtigheid was soms niet meer dan een gok.

In Nederland werd pas tegen het einde van het decennium voorzichtig geëxperimenteerd met DNA in strafzaken, en het zou nog jaren duren voordat een nationale databank werd opgezet. Tot die tijd waren rechercheurs vooral afhankelijk van ouderwetse speurtechnieken: schoensporen in de modder, sigarettenpeuken die met veel geluk nog een speekselspoor bevatten,

en de aloude vraag: ‘Waar was u die avond?’ Moordenaars konden nog verdwijnen in de anonimiteit van een tijdperk waarin technologie de misdaad nauwelijks voor was – iets wat nu nauwelijks meer voor te stellen is.

Het betekende dat sommige moordenaars jarenlang hun gang konden gaan, beschermd door de traagheid van het systeem. Wat nu in een paar klikken in een databank op te zoeken is, vergde destijds eindeloze speurtochten en een flinke dosis geluk.

Dit boek duikt in die tijd, in die schaduwplekken waar de waarheid zich niet altijd zomaar liet vinden. Een tijd waarin moordenaars soms langer vrij rondliepen dan je nu kunt voorstellen. Niet omdat de politie niet haar best deed, maar omdat misdaadonderzoek simpelweg langzamer was, stroperiger, afhankelijk van geluk en een toevallige getuige die op het juiste moment op de juiste plek stond. Soms was er een speurder met een onwrikbaar instinct nodig, een rechercheur die koppig bleef graven waar anderen het al hadden opgegeven. En soms was het niets meer dan een kapotte straatlantaarn waardoor een voorbijganger net iets zag wat hij niet had moeten zien.

Elk hoofdstuk vertelt een waargebeurd misdaadverhaal, met oog voor detail en respect voor de slachtoffers. Van brute roofmoorden tot verdwijningen die decennialang een gemeenschap in hun greep hielden. Sommige zaken vonden uiteindelijk een oplossing, zij het na jaren van frustratie en vastlopende sporen, waarin onderzoekers met hun handen in het haar zaten, net zolang tot een toevallige vondst – een verloren dagboek, een vergeten getuigenis, een verouderd dossier dat nog

één keer werd opengeslagen – ineens alles op zijn plek liet vallen. Andere blijven tot op de dag van vandaag een raadsel, verhalen die eindigen in een onvolledige zin, zonder een punt achter de laatste naam.

Dat contrast, tussen gerechtigheid en eeuwige onzekerheid, laat zien hoe willekeurig en wreed het lot kan zijn. Niet zelden bepaalde toeval wie gepakt werd en wie voorgoed verdween in de geschiedenis. De verkeerde persoon op de verkeerde plek kon een leven kosten; de juiste speurder met een scherp oog kon een moordenaar achter tralies krijgen. Maar soms, en dat is misschien nog wel het meest onbevredigende van alles, was er gewoon niemand die keek.

Sommige misdaden laten zich in één oogopslag begrijpen. Een uit de hand gelopen ruzie, een roofmoord met een duidelijk spoor, een jaloerse geliefde die de controle verliest. Dat zijn de zaken die snel opgelost worden, waar een moordenaar zich per ongeluk verraadde of een buurman op het juiste moment naar buiten keek. Maar de verhalen in dit boek zijn anders. Ze slepen je mee in de schaduwen van de jaren tachtig, naar zaken waarin de antwoorden zich niet zomaar lieten vinden. Verdwijningen die jaren onopgelost bleven. Lichamen die pas veel te laat werden ontdekt. Moordenaars die ongemerkt verder konden gaan, simpelweg omdat niemand wist dat ze er waren.

Soms begon het met een huis waar het licht nooit meer aanging. Een gezin dat stilletjes verdween, hun koffiekopjes nog op tafel, hun post zich opstapelend in de brievenbus. Of met een vrouw die haar fiets op slot zette bij een bushalte, om daar nooit meer vandaan te vertrekken. De jonge student die op een warme Mexicaanse nacht een onbekende tegen het lijf liep en nooit

meer werd teruggezien. De nachtwaker die in een verlaten fabriekshal een deur opendeed en een gruwelijke ontdekking deed. Het begon altijd ergens, maar het eindigde niet altijd met een antwoord.

Er waren daders die hun sporen zo zorgvuldig uitwisten dat het leek alsof ze nooit hadden bestaan. Zoals de Engelen des Doods in een Weens ziekenhuis, verpleegsters die zonder verdenking jarenlang hun gang konden gaan. Of de kille moordenaars die in een Engels landhuis een hele familie uitroeiden en vervolgens verdwenen in de nacht. Hoe meer je leest, hoe meer je beseft dat niet elke misdaad een dader met een schuldige blik en bloed aan zijn handen heeft. Soms werd de moordenaar pas na dertig jaar gepakt, dankzij een verloren DNA-spoor. Soms bleef er alleen een leeg dossier achter, een naam op een lijst van vermisten, een familie die nooit wist wat er echt was gebeurd.

De verhalen in dit boek herinneren ons eraan dat de waarheid soms langer op zich laat wachten dan ons lief is. Maar uiteindelijk is er altijd iemand die blijft zoeken. Een rechercheur die een oud dossier opent, een journalist die ergens zijn tanden in zet, een nabestaande die zich niet neerlegt bij een raadsel zonder oplossing. Want de jaren tachtig mogen dan lang geleden zijn, de echo's van deze misdaden klinken nog altijd door.

Ik heb geprobeerd deze verhalen recht te doen. Niet alleen door de feiten op een rij te zetten, maar door in de gaten te kijken van mensen die ooit in de krant slechts een naam waren. In dit boek geen Ted Bundy's of Zodiac-killers. In dit boek is er plek voor een slachtoffer, een dader, een toevallige getuige die zich op het verkeerde moment op de verkeerde plek bevond. Want een moordzaak is nooit alleen een puzzel van bloedsporen

en verklaringen, het is een breuklijn in levens die daarvoor nog gewoon doorgingen. Iemand ging die ochtend nietsvermoedend naar zijn werk, een ander maakte plannen voor een toekomst die er nooit zou komen.

Achter elk krantenartikel schuilt een wereld die veel groter is dan de paar regels waarin een moordzaak wordt samengevat. Een moeder die elke nacht wakker ligt, een wijk waar de gordijnen gesloten blijven, een naam die in kleine lettertjes ergens onderaan verdwijnt en uiteindelijk vergeten wordt. Maar wat als we daar stil bij blijven staan? Wat als we proberen te begrijpen wat er écht gebeurde, wie deze mensen waren, en wat hen dreef?

In deze verhalen draait het niet alleen om daders en slachtoffers, maar om de gevolgen die lang daarna nog voelbaar waren. Hoe een gezin een lege stoel aan tafel hield, hoe een speurder zijn pensioen inging met één onopgeloste zaak die hem bleef achtervolgen. Hoe keuzes – impulsief, gewelddadig, berekend of toevallig – niet alleen één leven uitwisten, maar tientallen andere voor altijd veranderden.

Sommige van deze verhalen zijn afgesloten, een naam bij een misdaad, een vonnis dat uiteindelijk werd uitgesproken. Andere blijven open, raadselachtig, wrang. Maar of de waarheid nu gevonden werd of niet, elk hoofdstuk in dit boek is een poging om stil te blijven staan bij de levens die anders alleen nog als een voetnoot in de geschiedenis zouden bestaan.

Dit boek is niet bedoeld om sensatie te bieden, maar om te laten zien hoe dun de lijn tussen het gewone en het ondenkbare kan zijn. Hoe iemand op een dinsdagochtend in alle rust een kop koffie inschenkt en een uur

later in een nachtmerrie belandt. Hoe een simpele afslag in het donker het verschil kan betekenen tussen thuis-komen en spoorloos verdwijnen. Hoe een huis, waarin ooit werd gelachen en geleefd, een plaats delict wordt waar de tijd stil lijkt te staan.

Elk verhaal nodigt uit tot nadenken: over menselijk gedrag, over hoe een ogenschijnlijk toevallige ontmoeting alles kan veranderen, over hoe een reeks kleine beslissingen kan leiden tot iets onomkeerbaars. We leven in een tijd waarin misdaad zich steeds minder onopgemerkt kan voltrekken, waarin camera's alles registreren en DNA-sporen sneller dan ooit een naam kunnen opleveren. Maar in de jaren tachtig was dat anders. Toen kon iemand nog verdwijnen zonder een digitaal spoor achter te laten. Toen werd gerechtigheid soms bepaald door geluk, vasthoudendheid of het juiste bewijs dat n t niet werd gevonden.

Sommige verhalen in dit boek hebben een einde. Een dader die na jaren alsnog gepakt werd, een cold case die dankzij nieuwe technieken werd opgelost. Andere verhalen blijven open, onaf, als een echo van iets dat we misschien nooit helemaal zullen begrijpen. Maar of er nu gerechtigheid kwam of niet, ze verdienen het om verteld te worden.

Ik hoop dat deze verzameling verhalen net zo fascinerend en onthutsend is om te lezen als het was om ze samen te stellen. Neem de tijd, laat de verhalen op je inwerken en bedenk: de waarheid is soms vreemder dan fictie.

Hendrik Winters